

Kuulostelua

Tiivistelmä esityksestäni Ruumis ja toinen-hankkeen lopputapahtumassa
27.11.2021

Kontekstia

Maisa Honkasalo

Monissa varhaisemmissa kulttuureissa ääniä kuulevaa henkilöä on pidetty erityisellä tavalla lahjakkaana tai pyhänä, mutta myös sairaana. Ääntenkuulemista¹ vailla tunnistettavaa lähdeä pidetään länsimaisessa kulttuurissa aidosti kummana, outona, useimmiten sairaana kokemuksena. Ääntenkuuleminen haastaa käsityksiä monesta: havainnon ja havaitsemisen luonteesta, kuulijan ja ympäristön välisestä suhteesta, modernin luonnontieteen dikotomisille oletuksille rakentuvasta tietopohjasta sekä normaalia ja poikkeavaa koskevista käsityksistä. Ääntenkuuleminen on tuonut uusia tulokulmia aivotutkimukseen. Psykiatriassa – ja sen vaikutuksesta arkikäsitteissä - ilmiöllä ja kokemuksella on kuitenkin edelleen nimi AVH (Auditory verbal hallucination) ja sitä pidetään vakavien mielisairauksien yhtenä oireena.

Esityksessäni mietin kulttuurintutkijan mahdollisuuksia tavoittaa ääntenkuulemista elettyä kokemuksena ja etsin paikkoja, joista käsin voisi rakentaa tieteen ja taiteen vuoropuhelua tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Hallusinaatio-termin etymologia juontuu latinankielisestä verbistä *halucinor*, joka tarkoittaa mahdollisuutta ja lupaa antaa mielensä vaellella – haaveilla, harhailla, olla poissaoleva tai löörpöttelevä. Otan ohjasnuorakseni tämän termin ja mietin sitä uneksunnan avulla, Gaston Bachelard'in useiden teosten inspiroimana.

Aineistoni perustuu kokijoiden kertomuksiin, joissa he kuvaavat kuulemiaan ääniä ympäristöissä, tiloissa, joiden joukossa on useimmiten oma pää, mutta myös muita tiloja: päidenvälisiä sekä kulttuurisesti toisistaan poikkeavia ympäristöjä ja niiden äänimaisemia. Ääntenkuulijoiden omat kertomukset ja äänimaisematutkimuksen antama inspiraatio antaa minulle perusteita kysyä mahdollisuutta sijoittaa kuultuja ja kuunneltuja ääniä henkilökohtaisen yksilöpään sisältä myös moninaisiin äänimaisemiin.

Ääntenkuulijoiden kertomukset antavat ymmärtää että tapahtuma on kuulemisen, havaintotapahtuman, ohella myös kuuntelemista. Kuuleminen tapahtuu ympäristöissä, joita voi lähestyä äänimaisematutkimuksen ja ekomusikologian kysymyksenasetteluin sekä toimijaverkkoteoriasta peräisin olevan assemblage'n, toimimon, käsitteistön avulla. Kuunteleminen näyttäytyy tapahtumana, ruumiillisena vastaanottavuutena ja osallisuutena sekä ulottamisena, kurottautumisena tilassa, jonka ääni läpäisee.

Ääntenkuuleminen sisältää ehdotuksen ja kutsun pohtia *kuulostelua* menetelmäksi, jonka välityksellä kohtaamispintoja tieteen ja taiteen voi

rakentaa. Kuulostelu sisältää sopivasti liikahtelua, aavistusta, uumoilua, eksymistä ja vaistoamista sekä mytologisia toimijoita, kuten Narkissoksen puhekumppanin, Echon. Kantatermi *halucinor* viittaa taiteen jokapäiväisessä käytössä oleviin keinoihin - sen ns. paradigmavarastoon! - ja samalla kaikkeen mitä tieteellinenkin menetelmä implisiittisesti sisältää, vaikka se sen kertomista ja teoretisoimista kavahtaakin.

Seminaarimme 'Kumman äärellä' 26.11. – 27.11. kutsuu keskustelemaan näistä kysymyksistä

****

Olen toiminut neljä vuotta Koneen säätiön rahoittamassa Ruumis ja toinen – elettyjä mahdollisuuksia - hankkeessa, jonka tarkoituksena on jäsentää kummaa ja löytää mahdollisuuksia tieteen ja taiteen välisten rajapintojen ylittämiseksi. Äänestä ja äänellisyydestä sekä kuulemisen eletystä vieraudesta olen julkaissut hankkeen aikana artikkelit 'Vieraan outo tuttuus' (Psykoanalyttinen psykoterapia 2020) sekä Eletyn ja esitetyn välissä (Näyttämö ja tutkimus, TeATS 2020, <http://teats.fi/wp-content/uploads/2020/12/TeaTS-8-Muisti-arkisto-ja-esitys.pdf>, 2020) yhdessä esitystaiteilija Teemu Päivisen kanssa.

.

ⁱ Käytän tekstissä ilmiöstä termiä ääntenkuuleminen. Äänten kuuleminen puolestaan viittaa kuulemisen tapahtumaan. Ääntenkuuleminen sisältää psykiatrian AVH- kokemuksen mutta myös kaikki muut ääntenkuulemiset, joiden normaaliuteen tai patologisuuteen en ota esityksessäni kantaa. En ota esityksessäni kantaa kertojan mahdolliseen psykiatriseen sairauteen enkä kulttuurintutkijana mahdolliseen diagnosointiin.